

Attendiz

Beleidsplan Cultuureducatie

‘Attendiz’s got talent’

Cultuureducatieproject i.v.m.
CmK- professionaliseringsregeling

Dit project is mede mogelijk gemaakt
door het Fonds voor Cultuurparticipatie.

www.fondsvoorcultuurparticipatie.nl

Droom

Over 5 jaar .....

*zit cultuur vanzelfsprekend in het DNA van Attendiz;
heeft Attendiz duurzame relaties met culturele partners;
doet elke klas van elke school elke dag iets met cultuureducatie;
heeft elke Attendiz-school een ICC-er, die toe kan zien op de borging.*

INLEIDING

Sinds 2013 wordt er door middel van het landelijk programma Cultuureducatie met Kwaliteit (CmK) binnen het onderwijs aandacht besteed aan de deskundigheidsbevordering van leerkrachten op het gebied van kunst en cultuur.

In aansluiting op en geïnspireerd door het CmK-project 'Culturage' op Attendiz-scholen 'SO De Huifkar' en 'SO Onderwijscentrum Het Roessingh' in Enschede wil Attendiz verder werken aan kwaliteitsverbetering van haar cultuuronderwijs. Om aan te kunnen sluiten bij de 21ste -eeuwse vaardigheden zal aandacht gegeven moeten worden aan de veranderende rol van leerkracht en onderwijsassistent in het stimuleren en begeleiden van het creatieve proces van de leerling. Het project 'Attendiz's got talent', dat opgestart is met subsidie vanuit de professionaliserings-regeling van CmK, speelt in dit proces een cruciale rol.

Om een breed draagvlak voor Cultuureducatie te creëren wordt allereerst op bestuurs- en directieniveau strategisch cultuurbeleid uitgeschreven en vastgesteld. Vervolgens worden leerkrachten en onderwijsassistenten getraind en begeleid in het uitvoeren van cultuuronderwijs, waarbij wordt uitgegaan van de vraag van de school.

Centraal staan de podiumkunsten Drama en Muziek, waarbij een samenwerking wordt aangegaan met een aantal plaatselijke culturele partners, te weten 'Theater Sonnevand' en 'Tessa Kortebach - Praktijk voor Dans en Stem'. In de toekomst kan ook een samenwerking worden aangegaan met andere plaatselijke culturele partners, zoals de NRO (Nationale Reis Opera), Het Orkest van het Oosten, Kaliber kunstenschool en Concordia e.a.

Door een breed gedragen visie op cultuureducatie te vertalen naar een concreet projectplan hoopt Attendiz een impuls te geven aan het realiseren van betekenisvolle, kwalitatieve én duurzame cultuureducatie op haar scholen.

In dit beleidsplan staat beschreven wat de visie van Attendiz is op Cultuureducatie en hoe dit is uitgewerkt in het projectplan 'Attendiz's got talent'.

Peter van den Berg, *Hoofd Onderwijs en Kwaliteit, Attendiz*

Marianne Dom van 't Spijker, *Projectcoördinator 'Attendiz's got talent'*

Hengelo, dd. Oktober 2016

Hoofdstuk 1: Visie op Cultuureducatie.

Cultuureducatie en de samenleving

Cultuureducatie is van groot belang voor ieders betrokkenheid bij de samenleving.

Wie kennisneemt van beeldende kunst, theater (drama), muziek, dans, erfgoed, nieuwe media en literatuur en daar bewust en actief mee bezig is, levert een creatieve bijdrage aan de samenleving en ontwikkelt begrip voor andere normen, waarden en culturen. Een bewuste interactie met kunst bevordert de empathie en verbreedt het wereldbeeld., want kunst heeft een specifieke, creatieve kijk op de wereld, die anders is dan de meer logische en rationele kijk van veel zaakvakken.

Cultuureducatie kan een omslag in het denken geven, waardoor een breder perspectief ontstaat.

Goed cultuuronderwijs leidt tot de ontwikkeling van cultureel bewustzijn: het beeld dat mensen van zichzelf en anderen hebben, waarop ze zichzelf verbeelden en de manier waarop ze zichzelf en anderen begrijpen en kennen. Ze legt daarmee de basis voor zelfstandig, creatief, kritisch, genuanceerd en actief burgerschap.

Cultuureducatie en identiteit

Cultuureducatie houdt leerlingen een spiegel voor, zo kunnen zij eigen interesses, voorkeuren en argumenten ontwikkelen. Cultuureducatie leert leerlingen om te gaan met constante veranderingen die ze tegen komen in hun persoonlijk leven en de wereld om hen heen. Hierdoor ontwikkelen ze een eigen identiteit binnen de samenleving, in denken en doen.

Cultuureducatie levert een bijdrage aan de vaardigheden *Vaardig + waardig + aardig* voor jezelf en je omgeving, hetgeen weer een bijdrage levert aan de persoonlijke ontwikkeling.

Cultuureducatie en creatief denken

Cultuureducatie brengt leerlingen in contact met tot dan toe onbekende situaties, (werk)vormen en wereldbeelden en draagt bij aan een positieve persoonlijke en sociale ontwikkeling. Door buiten de kaders te denken en uit de persoonlijke comfortzone te stappen, geef je creatief denken de ruimte. Het opgaan in creatieve processen brengt leerlingen/mensen in een flow, waardoor zij zich vrij kunnen en durven voelen.

Cultuureducatie en het curriculum

Cultuureducatie heeft de unieke mogelijkheid om de kennis van vakken te verbinden en in samenhang aan te bieden en zo een bijdrage te leveren aan een brede culturele ontwikkeling van kinderen. Cultuureducatie loopt in feite door alle leergebieden heen, maar ook de kunstvakken als disciplines op zich vragen om ruimte, tijd en aandacht.

Cultuureducatie en talentontwikkeling

Door aandacht te hebben voor een brede ontwikkeling kun je talenten ontdekken en ontwikkelen. Des te breder, gevarieerder en ongebruikelijker het aanbod, des te groter de kans dat je de talenten ook daadwerkelijk ontdekt.

Cultuureducatie stimuleert leerlingen om andere 'beeldende, muzikale, mentale of fysieke talen te spreken', waardoor talenten tevoorschijn kunnen komen.

Deze non-verbale taal maakt gebruik van humor en ontroering, van confrontatie en verbeelding en kan op een onverwachte manier raken.

Cultuureducatie en de 21ste -eeuwse vaardigheden

Het toepassen van de 21ste -eeuwse vaardigheden is een manier om aan de creatieve ontwikkeling van de leerling te werken. De voortdurend veranderende samenleving vraagt om ontwikkeling van nieuwe vaardigheden op sociaal en cultureel gebied. Creatief en kritisch denken is nodig om (nieuwe) oplossingen voor (nieuwe) problemen te creëren. Het ontwikkelen van een eigen identiteit

en attitude binnen een sociale en culturele context is nodig om te kunnen komen tot zinvolle communicatie en vruchtbare samenwerking.

<http://curriculumvandetoekomst.slo.nl/21e-eeuwse-vaardigheden/>

Cultuureducatie en het brein

Wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat cultuureducatie gezonde voeding en stimulans biedt voor de ontwikkeling van meerdere gebieden in het menselijk brein. Aangezien het brein van de mens zich voornamelijk in de eerste twintig levensjaren sterk ontwikkelt, is het belangrijk om het brein juist in die periode van de nodige stimulerende voeding te voorzien.

Hoofdstuk 2: De betekenis van cultuureducatie in het onderwijs van Attendiz

Cultuureducatie en (de leerlingen van) Attendiz

De leerlingen van Attendiz hebben speciale onderwijsbehoeften vanwege fysieke, verstandelijke en/of sociale beperkingen. Om op een adequate manier met hun beperkingen om te kunnen gaan, hebben deze leerlingen een grote dosis creativiteit nodig, waardoor ze zich kunnen aanpassen en improviseren, en zich individueel en sociaal kunnen ontwikkelen. Creatief denken en probleemoplossend vermogen zijn daarom voor de toekomst van onze leerlingen noodzakelijk en van onmisbaar belang. Cultuureducatie biedt onze leerlingen manieren om te communiceren, om hun gevoelens te leren kennen en hun prikkels te kunnen kanaliseren. Het geeft hen mogelijkheden om hun creatieve talenten te ontwikkelen, die van belang zijn voor de invulling van zinvol bestaan.

Cultuureducatie is een verrijking én noodzakelijk onderdeel van het schoolse aanbod en brengt de leerlingen in aanraking met verschillende expressiemogelijkheden en leerstijlen (meervoudige intelligentie). Het biedt vele mogelijkheden tot het creëren van een rijke en uitdagende leeromgeving. Door het te integreren en te verweven met andere vakken ontstaat boeiend en betekenisvol onderwijs.

Door cultuureducatie te verankeren in het onderwijs kunnen we de creatieve vermogens van de leerlingen duurzaam ontwikkelen. De landelijk hiervoor vastgestelde kerndoelen kunstzinnige oriëntatie vormen hiervoor een leidraad. <http://kunstzinnigeorientatie.slo.nl/>

Cultuureducatie en draagvlak

Om een breed draagvlak te creëren is het van groot belang om alle partijen in het project te betrekken: bestuur, schooldirectie en onderwijzend personeel.

Regelmatig overleg, positieve collegiale consultatie, terugkoppeling van ervaringen en wederzijdse inspiratie tussen de verschillende partijen vergroten de kans op een duurzame inbedding van cultuureducatie in het onderwijs.

Cultuureducatie en de leerkracht

De 'cultuur-bekwame' leerkracht is op de hoogte van culturele uitingen en activiteiten en heeft zelf ervaren wat cultuur met je kan doen.

Deze leerkracht heeft een open houding en een open mindset en durft oude patronen los te laten. Deze leerkracht heeft oog voor wat de leerlingen raakt, en speelt daarop in. Dit vergroot de betrokkenheid en de motivatie van de leerling.

Deze leerkracht leert leerlingen kunst te zien als een persoonlijk expressiemiddel en cultureel fenomeen, waardoor hun persoonlijkheid ruimte krijgt en ze zichzelf in samenhang met hun omgeving leren zien.

Deze leerkracht ontwikkelt het cultureel zelfbewustzijn van leerlingen door te reflecteren op de eigen cultuur en die van anderen en door ze te inspireren en te interesseren voor culturele activiteiten.

Deze leerkracht brengt kennis over, leert vaardigheden aan en stimuleert een positieve attitude. Deze leerkracht werkt vanuit het creatief proces en laat de leerling oriënteren, onderzoeken, uitvoeren en evalueren. Dit vergroot de betrokkenheid van de leerling én het gevoel van eigenaarschap. <http://kunstzinnigeorientatie.slo.nl/leerlijnen/het-creatieve-proces>

Deze leerkracht brengt andere leerkrachten in contact met kunst en cultuur, erkent talenten en interesses van collega's en accepteert onderlinge verschillen.

Deze leerkrachten zorgen met elkaar voor een veilige omgeving, zodat collega's uit hun comfortzone durven te komen. Deze leerkracht kent de weg naar de ICC'er en culturele partners en durft bij hen de nodige informatie in te winnen wanneer hij/zij zelf ondersteuning nodig heeft.

Hoofdstuk 3: Het projectplan: Attendiz's got talent (2016-2018)

3.1 Het actieplan op de verschillende niveaus.

Bestuursniveau

Het strategisch beleidsplan van Attendiz is in 2016 vastgesteld. In deze plannen spelen de 21ste - eeuwse vaardigheden: creatief denken, ontwikkelen van probleemoplossend vermogen en zelfontplooiing een belangrijke rol. Middels een brainstormsessie van bestuur en directie gaan we op bestuursniveau een visie formuleren waarin we laten zien hoe we cultuureducatie een plek geven in het realiseren van de strategische doelen van Attendiz.

De activiteiten die hiervoor ondernomen worden:

1. Analyse van het strategisch beleidsplan op doelen cultuureducatie
2. Brainstormsessie bestuurder en directies
3. Het schrijven van een visiestuk waarin kort en krachtig wordt vastgelegd op welke wijze cultuureducatie bij gaat dragen aan de doelen uit het strategisch beleidsplan

Bovenschools niveau

Door middel van een maandelijkse nieuwsbrief worden alle betrokken collega's op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen van het project. De nieuwsbrief bevat ook persoonlijke ervaringen van collega's met workshops, cursussen en coachingstrajecten.

Door middel van lees- en kijktips worden collega's geïnspireerd om ook buiten de eigen 'box' te kijken en te denken.

Schoolniveau

Doel van het project op schoolniveau is het verhogen van de kwaliteit van de cultuureducatie op de scholen met activiteiten op schoolteam-leerkracht/onderwijsassistent- en leerling niveau. Dit moet in elk geval uitmonden in het opnemen van praktisch uitvoerbare doelen op gebied van cultuureducatie in de lijn met het gedachtegoed van CmK/Culturage in de school-jaarplannen voor 2016-2017 en verder.

De activiteiten die hiervoor ondernomen worden zijn:

1. Actieve deelname aan een cultuurmenu: receptieve momenten zoals Concerten Orkest van het Oosten , voorstellingen van Theater Sonnevand en beschouwingen achteraf.

2. Teamworkshops

3. ICC trainingen voor leerkrachten en onderwijsassistenten om op **schoolniveau** de kwaliteit van cultuureducatie te borgen.

Leerkrachtniveau

Doel van het project op leerkracht niveau is het verhogen van de kwaliteit van het cultuuronderwijs door leerkrachten bewust bekwaam te laten worden in het aanbieden van hedendaags, op creativiteit van elk kind gerichte cultuureducatie.

De activiteiten die hiervoor ondernomen worden zijn:

1. Deskundigheidsbevordering door middel van workshops Cultuureducatie. We gaan daarbij gebruik maken van de deskundigheid van onze culturele partners Theater Sonnevand, Kaliber kunstenschool, Tetem/ Roombeek Cultuurpark en Tessa Kortebach- Praktijk voor Dans en Stem.
2. Coaching on the job tijdens het uitvoeren van de activiteiten uit de doorlopende leerlijn.
3. Vastleggen van de resultaten van de implementatie en terugkoppeling door de ICC'er van scholing op leerkrachtniveau naar schoolniveau.
4. Delen en gebruik maken van good practices op scholen van Attendiz of daarbuiten.
5. Voor ICC'ers van de deelnemende scholen vindt er kennisuitwisseling plaats d.m.v. een leernetwerk, waarin reflectiesessies en uitwisselingsbijeenkomsten plaatsvinden.

3.2 Faciliteiten

Voorzieningen

- Competenties van het personeel, bijv. het inzetten van muzikdocent Michiko Bos bij coaching on the job
- platform Cultuureducatie op Sharepoint als centraal informatiepunt

Geld

- afkomstig uit de projectgelden;
- cultuureducatie opnemen in investeringsplan en meerjarenbegroting;

Materialen

- Al aanwezige materialen op de scholen

Tijd

- vastleggen in jaarkalender
- opnemen in NJT

3.3 Tijdspad/ agenda

Tijdspad

2016 Bestuur en Management:

Visie ontwikkelen en vaststellen doelen cultuureducatie voor strategisch beleidsplan Attendiz

2017- 2018 Schoolniveau: Strategisch beleidsplan vertalen naar schoolplan van de scholen.

Terugkoppeling (aangepast of bijgesteld) schoolbeleid om aanpassing of bijstelling van strategisch beleidsplan mogelijk te maken.

Teamoverleggen organiseren en uitvoeren voor implementatie van cultuuronderwijs in totale onderwijsaanbod.

Terugkoppeling van scholing op leerkrachtniveau naar schoolniveau. In de implementatie-

bijeenkomsten worden de ervaringen en uitkomsten van de scholing, intervisie en coaching on the job teruggekoppeld voor bijstellen en of aanpassen van beleid cultuureducatie op schoolniveau

2017 – 2018 *Leerkrachtniveau*: Scholingsbijeenkomsten, intervisiebijeenkomsten van ICC'ers en coaching on the job

Activiteitenagenda:

sept. 2016	Inventarisatie cultuureducatie bij participerende scholen
okt. 2016	kick off van Attendiz's got talent in Theater Sonnevank
nov. 2016	1 ^e brainstormsessie directeuren deelnemende scholen
nov. 2016	Start maandelijkse nieuwsbrief
jan. 2017	2 ^e brainstormsessie directeuren deelnemende scholen
febr. 2017	1 ^e workshop Attendiz Academie voor leerkrachten en onderwijsassistenten
apr. 2017	2 ^e workshop Attendiz Academie voor leerkrachten en onderwijsassistenten
sept. 2017	start Coaching on the job 'Muziek in de klas' op Het Reliëf en SO De Bouwsteen.
sept. 2017	start coaching on the job 'Let's present' op Het Mozaïek onderbouw (De Rietpluim)
sept. 2017	start ICC cursus (8x) Attendiz Academie
okt. 2017	3 ^e workshop Attendiz Academie voor leerkrachten en onderwijsassistenten
okt. 2017	start Coaching on the job 'Muziek in de klas' op VSO De Bouwsteen en Het Mozaïek
okt. 2017	start Coaching on the job 'Let's present' op SO De Huifkar
jan. 2018	start Coaching on the job 'Theater in de klas' op De Meander
febr. 2018	3 ^e brainstormsessie leidinggevendenden
apr. 2018	4 ^e workshop Attendiz Academie voor leerkrachten en onderwijsassistenten
mei 2018	start Coaching on the job 'Lef met Leefstijl' op VSO AGL Onderwijscentrum Het Roessingh

3.4 Deelnemende partijen

Project

Projectaanvrager: Harry Spies, *divisiedirecteur Attendiz*

Zakelijk leider: Peter van den Berg, *Hoofd Onderwijs en Kwaliteit, Attendiz*

Projectcoördinator en inhoudelijk leider: Marianne Dom van 't Spijker, *Coördinator Attendiz's got talent*

Deelnemende scholen

- * Het Mozaïek, Almelo (onderbouw= De Rietpluim)
- * Onderwijscentrum Het Roessingh, Enschede en De Meander, Losser (nevenvestiging)
- * Het Reliëf/ Sloepje, Enschede
- * De Huifkar, Enschede
- * De Bouwsteen, Hengelo SO en VSO

Visiegroep

- * Het Mozaïek, onderbouw (De Rietpluim), Almelo: Judy Broekhuis, *directeur*
- * Het Mozaïek, midden- en bovenbouw Almelo: Hannah Mollink, *directeur*
- * Onderwijscentrum Het Roessingh (OCR), Enschede: Joke Wassink, *adjunct directeur afdeling Ernstig Meervoudig Beperkt* en Miriam ter Elst *adjunct directeur afdeling Regulier Onderwijs en ArbeidsGerichte Leerweg*

- * De Meander (nevenvestiging van OCR): Monique Koekenberg, *directeur*
- * Het Reliëf/ Sloepje, Enschede: Carla Hilbink, *directeur*
- * De Huifkar, Enschede: Thijs Smit, *directeur*
- * De Bouwsteen, Hengelo: Carla ter Braak, *directeur*

Deelnemende personeelsleden: leerkrachten en onderwijsassistenten van Attendiz scholen.

Culturele instellingen

Theater Sonnevand, NRO (Nationale ReisOpera), Het Orkest van het Oosten, Kaliber kunstenschool, Concordia, Tetem/ Roombeek Cultuurpark en ZZP-ers als culturele partner binnen CmK.

3.5 Borging

Om ervoor te zorgen dat cultuureducatie een vanzelfsprekend onderdeel van het onderwijs wordt, moet je het integreren in het onderwijscurriculum. Hierdoor wordt het vak niet leerkrachtafhankelijk en is een doorgaande lijn gegarandeerd.

Door actief deel te nemen aan het Cultuurmenu blijf je op de hoogte van het actuele cultuuraanbod en maak je nieuwe impulsen mogelijk.

Door een actieve relatie te onderhouden met (plaatselijke) culturele instellingen kan deskundigheidsbevordering ingezet worden. Dit kan zowel binnen het scholingsaanbod van de Attendiz Academie als op maat voor de individuele scholen.

Regelmatige intervisie in de jaarkalender vastleggen biedt de mogelijkheid om ervaringen onderling uit te wisselen en gebruik te maken van elkaars expertise.

Om de borging van cultuureducatie goed te organiseren is op elke Attendiz school een ICC'er nodig. Voortgang van het project 'Attendiz's got talent' is mogelijk, bijv. d.m.v. aanvraag muziekimpuls 2018-2021 én door het aanbod uit het Cultuurmenu te koppelen aan de leerlijnen.